

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936

SEPTEMBER

VSEBINA: Ljuba Prenner: Mejniki / R. L. Petelinova: V muzeju / Ivan Potrč: Oče / Dr. Vito Kraigher: Žena v rodbinskem pravu / Lojzka Meglič: Dajmo otrokom več srca! / Smrt znane pistoljice / Dr. Fr. Stele: Umetnost zapadne Evrope (G. š.) / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela.

Išče se, za dobrodelno ustanovo zvesta, zanesljiva pomočnica, srednje starosti, z nekaj prihranki, ki bi samostojno kuhala in opravljala vsa druga hišna in gospodinjska dela za več oseb. Želimo, da bi bila ob enem toliko dobrostrčna in požrtvovalna, da bi pri vsej oskrbi v hiši, hotela en mesec ali dva brezplačno delati. Pozneje, ko se bo ustanova vpeljala in razširila, bi dobila redno plačo. Služba bi bila stalna. Pismene ponudbe z navedbo starosti, prejšnjih služb in koliko časa je bila v eni službi je nasloviti na pošno ležečo, Glavna pošta v Ljubljani pod šifro: „podjetna in marljiva 235“.

Učiteljska abiturjentka išče zaposlitve kot vzgojiteljica ali slično, bodisi v mestu ali na deželi. Prosimo cenj. naročnice, ki bi vedele za kako tako mesto, da nam takoj sporoče.

Za petnajstletno učenko trgovske šole, išče se oskrba po umerjeni ceni pri družini, katera ima hčerko približne starosti. Ponudbe na upravo Ženskega Sveta pod „Oskrba 136“.

„Zveza gospodinjskih pomočnic“ sporoča, da se je posredovalnica za službe z zavetiščem in prenočiščem za brezposelna dekleta ter uprava in uredništvo lista „Gospodinjska pomočnica“ preselila iz Šelenburgove v Wolfovo ulico št. 10. Vhod je skozi vežo prve hiše na dvorišče v drugo poslopje, I. nadstropje. Priporočamo cenj. gospodinjam, da se v slučaju potrebe obračajo na našo posredovalnico. Vabimo samostojne kuharice in vsa druga pridna dekleta, ki so lepega vedenja in sposobna za vsa hišna dela, da si poiščejo dobrih služb v tej posredovalnici. Tu je tudi pisarna „Zveze“, ki sprejema nove člane in naročnino za list. Telefon šte. 30-53. Za pismene ponudbe je priložiti znamko za 3 Din za odgovor. Pripominjamo pa, da pismo posredovanje med nepoznanimi ljudmi navadno ne zadovoljuje, zato priporočamo, da se vsaka osebno predstavi in pogovori. Brez denarja naj nobena ne hodi v Ljubljano, ker ne ve kdaj bo mogla nastopiti službo.

Zveza gospodinjskih pomočnic.

Listnica uprave.

Na notico v 7. številki smo prejeli za bolno, obubožano trgovko 200 Din od ljubljanske naročnice, 100 Din od Marije (priimek nečitljiv) iz Dobrne in jestvine od gospe L. iz Ljubljane. — Iskrena hvala v imenu obdarovanke.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64—, polletna Din 32—, četrtletna Din 16—. Posamezna številka Din 6—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40—, same priloge Din 48—. Za Italijo L 24—, posamezna šte. L 250; za ostalo inozemstvo Din 85—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

SEPTEMBER 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-9

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje.)

5.

Vigredi.

leta 1887.

L Stari Moll ni mogel zaspati. Že zvečer, preden je legel, se mu je zaganjala bolečina po telesu. Tega je najbrže kriva ženina malomarnost za njegovo prebavo, te težke jedi, ki mu jih pripravlja ... Kaj mu naj hasnejo sedaj ti topli in mrzli obkladki, ki mu jih nejevoljno klepetaje donaša? Vse jih je bil zmetal raz sebe. Tudi njenega čaja ne mara. Naj se le mrda ... menda je že zaspala, saj diha skoraj neslišno.

Ta spomladanski zrak mu ne prija. Zgodnja je letošnja vigred. Pa zrak je tako mehak, ljudje so kar zmešani in tožijo o bolečih glavah in težkem dihanju. Starega Logarja je o Jožefovem pobralo, no, Naškova žena je umrla na porodu. Kaj, ko bi njega zadavila ta pomlad?

Ah, kaj! Kdo bi mislil na take stvari za malo glavobola! Ta teža pa mu že nekaj let vsako pomlad lega po udih.

Tam gori pod Heleno letos menda že poje divji petelin, ta pomladna sapa mu je vžgala hrepenenje ... Čudna je ta sapa, skoraj strupena, bi rekel, ko se čutiš nekako omajanega in razbolelega, kakor da si prebolel hudo bolezen. Pomlad: skozi zaprta okna jo čutiš, kako se ti zaganja v naturo, v tvoje stare kosti, da se ti zdi, da si zavozil svoje življenje. No, pa dolgo ne bomo več uganjali komedij po tem svetu. Kaj je neki s fantom? Bajе mu ni slabo na Dunaju. Naj bo, če je res ali ne! Škoda ga je, fanta! Ves ženin sin je, trmast in hudoben. Jaz sem tuj in odveč! Vsega je ona kriva, da otroci niso imeli lepe mladosti. Kaj pa me tako tišči? Tišči kot môra? Tišči kot vrag! Zastokal je in se pognal kvišku. Pogled mu zastira naval krvi, ki se mu zaganja v glavo. Tako neznosno vroče mu je, tako tesno vse naokoli, kakor da bi bil zaprt v zakurjeno peč.

Padel je vznak. Padal je, padal nekam globoko in še tesneje, vedno tesneje se je ovil žgoči obroč njegovega telesa.

Ali je to konec ali kaj? Moj Bog, kaj je to? Bog, pomagaj! Joj! Ta strah, joj — ali sem še, ali že nisem več? Megla, krvavordeča, težka megla, polagoma se zgošča ta megla, polagoma izginja vročina, strah in muka, kmalu bo bolje.

Naenkrat pa se je odtrgalo, rezko kakor blisk.

Molla ni bilo več.

Ko se je žena zjutraj prebudila, je bil že mrzel in trd.

To je bilo v petek, v nedeljo pa je bil pogreb.

V nedeljo je imel tudi Anza, kakor drugi ljudje, mnogo časa. Tudi on je stopil tja, kjer se je nabralo vse polno ljudi na skrajnem koncu gorenjega trga, kjer je stala nasproti Merkovi kovačnici Mollova hiša. Ko je zvon oznanil župnikov prihod, so prinesli Mollovi usnjarski pomočniki zaprto krsto po stopnicah navzdol in jo postavili na pripravljeno klop med svečnike, šopke in vence. Prišel je župnik v svečanem črnem ornatu, z ministrani, pred njim Jigerle s križem, poleg njega Našek, za njimi pa ves sključen mežnar Kavšek, katerega iz temnordeče v vijoličasto barvo se prevlajajoči nos je pričal o nagnjenju do žganja.

Anza je hodil rad na pogrebe, in ne toliko iz radovednosti, kakor zato, ker ga utegnejo ljudje vendarle opaziti v vrsti pogrebcev in ta ali oni bi morda dejal: glej ga no, Johana Šribarja, ta je tudi tu, ta že ve, kaj se spodobi. Končno pa vendarle prideš med meščane in si njihov. A tudi kmetom se ni hotel zameriti, zato je hodil tudi na pogrebe imenitnejših šentlenarčanov in Legenčanov. Saj se je legenski gospodar Peter zastran tega večkrat obregoval vanj, češ, priliznjenost beraška, ki se šemi po gosposko.

A ker je znala stara Logarica ob takih besedah prav grdo pogledati onega, ki jih je izrekel, je znal Anza molčati in v hiši je bil mir. Sicer pa je Anza mislil na to, da se bo nekoč preselil v Podgorico za vedno in ob takih mislih se ni niti spomnil Petrovih zbadanj; kajti takrat bo imel Anza opravka le s podgoriškimi zadevami.

Ako je Anza gledal tujo žalost, se ji sicer ni čudil, a njega se ni prijela. O smrti ni nikdar razmišljal.

Danes je na primer vedel, da bo govoril staremu Mollu na grobu njegov šef, dr. Mačik, saj je prebral koncept, ki si ga je bil notar sinoči spisal in pustil ležati na mizi.

Saj se mu je res raznežilo srce ob teh gladkih, lepih besedah, a to le radi besed samih, ne pa radi starega Molla, ki je moral umreti, kakor umirajo vsi ljudje na svetu. Da bo nekoč umrl tudi sam, na to res ni pomislil.

Ko so dvignili usnjariji krsto na pogrebni voz, so stopili Mollovi iz hiše. Heinz je vodil mater pod pazduho, za njim materin brat Erkman sestro Käthe. Ljudje so zijali v Heinza. Širok, možat rdečebralec, nedostopen in visoko zravnčan, je korakal v modni črni obleki in s cilindrom v roki poleg matere. „Ošabnež“ — so sodili.

Stari Moll je bil drugi, ki so ga zagrebli na novem pokopališču zunaj mesta, tam med njivami.

Na ovinku ob Lournierjevi kapeli se je ozrl Heinz nazaj.

„Nikdar več, oče, ne boš hodil po trgu gori in doli, ob četrtrkih in sobotah te ne bo več pri Vobachu, oče, ni te več...“

Skoraj sredi pokopališča je bila izkopana gomila. Ko je Heinz pripeljal mater do tja, se je krsta že zibala na vrveh nosilcev nad jamo, še nekaj naglih, tiho izpregovorjenih besed med grobarji, roke so popuščale, krsta je

polagoma polzela ob vrveh v globočino in se dva metra v zemlji ustavila za vedno. Le šest čevljev je bilo globoko to brezdno, ki se je bilo zdelo umirajočemu Mollu brezkončno.

S polnim in prijetnim baritonom je zapel župnik molitve. Našek mu je hripavo odpeval. Glas se mu je bil prelomil na velikonočno soboto popoldne, ko se mu je „miserere“ zagrizel v živo nad odprtim grobom njegove žene, ki je preko nje že plahutalo zvonjenje, s katerim so pri Sv. Lenartu pozdravljali Alelujo.

„Verujem...“ je mrmrala množica za župnikom. Heinza ni streslo. Kako, da čujem tako razločno vsako besedo? Kako to, da čutim neštevilno neizprosnih, pretresljivega prizora željnih oči na svojem licu? Käthe joče trdo, mama hlipa.

Molitev polzi mimo. Vse gre mimo tebe, oče, tudi ta suhi Mačikov govor: „Ljubi nam prijatelj in meščan! Odšel si...“ Da, oče, odšel si in zdaj si tako mrtev in brez moči. Saj ne morem verjeti, da ni več tvoje besede, niti tvoje jeze niti tvojega sovraštva in da se nič, prav nič ne da več popraviti, kar sva oba drug drugemu zlega storila. Boj je končan in moje kesanje bi bila lažniva sentimentalnost in prav to me boli. In ti, oče, si zmagal, ker si šel... Pa si šel tako, kakor jaz od tebe nikdar iti nisem mogel: svoje odpuščanje si vzal s seboj, za mojega ti ni, saj si mrtev.

Kako lepo bi bilo, se bridko in obtežujoče izjokati, ko bi ne bilo ljudi tu naokrog; a ko jih ne bo, bodo solze že posušene in na dnu bo usedlina strupene grenkobe.

* * *

Bila je nedelja v maju, ko je spremljal Anza Logarico v št. Lenart k dekanu. Oba sta bila prazniško oblečena. Logarica je imela na sebi tisto lepo, črno obleko, ki ji jo je bila za taščin pogreb ukrojila pred dvajsetimi leti podgoriška šivilja, Anza pa je bil meščansko opravljen in z novim slamnikom na debeli, v tilnik sploščeni betici. Vsak teden po dvakrat si je bril rjavkaste kocine, pod nosom pa si frlil še nekoliko redke brkice. Obleka še ni bila povsem gosposka, delal jo je krojač iz „ravbarske“ ulice, a Anza je upal in stremel za tem, da postane resničen gospod.

Govorila nista mnogo.

Saj ta Anza bi bil morda rajši pohajal po mestu in gledal za dekleti, a njo, Logarico, je še vedno ubogal. No, zanj je bila še mati, za druge le babica v kotu in to tlači bolj nego leta. Moj Bog, sedaj pojde pa res čas kar mimo nje; doslej je bil še hodil z njo.

Pred starodavnim župniščem sta se ločila. Logarica je skozi visoka vrata stopila v hladno, pokrito dvorišče. Dekana je našla v veliki poslovni sobi v prvem nadstropju.

„Hvaljen bodi gospod Jezus Kristus in Bog jim daj zdravje, častiti gospod dekan!“ je pozdravila spoštljivo.

Jej, kako so bili stari, uklonjeni k zemlji, njih redki lasje že vsi beli, koža na licu in rokah vela in rumena in iz brezzobih ust so drsale počasi prekinjene besede.

„Na vekomaj amen in srečno zadnjo uro!“ je odvrnil starček z otroško visokim glasom. „Kaj pa bo, Logarica? Stara si postala tudi ti. Nisem bil pri pogrebu, ko so ti zakopali moža. Hoditi ne morem več, trga me po nogah in glava me boli... Kaj pa bo?“

„Nekaj sem jih prišla prosit in za maše bi dala zanj.“

Zmenila sta se za maše zadušnice in Logarica bi bila morala sedaj prav za prav oditi, a je še stala ob široki pisalni mizi, za katero je starec bolj čepel nego sedel, in zavozlavala v robec usnjati mošnjiček, v katerem je nosila svoje denarje. Kako bi začela; ali so pozabili, da jih je nameravala še nečesa prositi?

„Mja, nekaj še...“, je povzel stari dekan, a v tistem trenutku se je globoko naslonil nad mizo in zaprl oči, kakor da bi bil zadremal.

Logarica se je prestrašila in hotela zavpiti, pa je spet izpregledal in ona je brž iztisnila svojo prošnjo.

„Lepo sem jih mislila prosit, ko bi hoteli, častiti gospod, našemu za nagrobno ploščo napraviti napis, kakor ga imajo apaški gospod tam ob zidu, ki se tako lepo bere...“

„V verzih bi hotela imeti pohvaljenega moža? Bom že, bom! Pa naj se kdo oglasi v žagradu po rani maši: dam mežnarju. Pil je rad, stari Logar, pil.. kaj?“

„Eh, pil ga je res! Pa saj je že vse pri kraju.“

„Prav, prav, Logarica, da mu ne zameriš po smrti! Saj je že pred sodbo... nas pa še čaka...“

Sklonila se je nad njegove roke in se doteknila z ustnicami vele kože nad prsti. Bila je zelo hladna, stara roka. — Potem je šla.

Pred dekanom je ležala odprta številka „Ljubljanskega Zvona“. Listal je bil v njem in počasi prečital pesmi, drugo za drugo. Dolgo je že bilo tega, da je sam vezal besede in se veselil, če jih je čital tiskane. Sedaj znajo že mnogo več, tako gladko jim teko rime, gladko znajo povedati, vse drugače, kakor je pel sam svojčas, ko je bila beseda še muka.

* * *

Farovski sadovnjak, kjer je čakal Anza Logarico, je bil ves v rožnatem cvetju in neprenehoma šume so čebele stikale v komaj razklenjenih, trpko dehtečih cvetovih. V cerkvi za pokopališkim zidom je bila enajsta maša. Rahlo so doneli glasovi orgel do sem, se lovili v brenčanju čebel in dahnili v pomladansko svetlobo nedeljo.

Hodeč sem in tja je premišljeval Anza o včerajšnjem pripovedovanju svojega prijatelja in sošolca Merka: sestra Malika da ga rada vidi in da ga je starem pohvalila, da je čeden fant. Bog ve, če si ga ni bil Franci izposodil? Pa če bi bilo res, ali bi se ji upal priznati, da jo ljubi? Zadnjič, ko so bili Merkovi na Legnu, je bil že tako neroden kot štor. Ko bi bila Malika kmečko dekle, bi bilo vse mnogo lažje in okretnejše, kar samo od sebe bi steklo v pravi tir, brez besed in nerodnega govorjenja. Še neumno in smešno bi se zdelo na primer Strnadovi Liziki, če bi rekel: „Ljubim te!“ Njej bi le roko položil okrog pasu, ona bi se sprva branila, potem pa vedno

manj in vedela bi oba, da se imata rada. A Malika je mestni otrok. Kaj, če bi ji pisal, tako na priliko, kakor se bere po knjigah...? Presneto dobro mora biti tako pismo sestavljeno, ne kar tako kakor piše svoji materi v Orehovico.

Onkraj pokopališčnega zidu so zašumeli koraki na peščeni stezi, smeh in uglajeno nemško govorjenje. Prijela ga je radovednost. Aha — apotekarjeva in pl. Horn. O teh dveh se v Podgorici mnogo šušlja. Šla sta v cerkev. Notri je pravkar zvonilo k obhajilu. Sedaj gresta k maši, ko bo že minila! No, kdo pa je to? Pridrveli so po pesku trdi, moški koraki. Mollov Heinz! Anza se je brž sklonil in odšel od zida stran. Kaj pa ta? Ali hodi tudi ta norec k maši? Nič kaj rad ga ne bi bil srečal, še kot smrkav šolar si ga ni upal prav pogledati.

„Anza!“ ga je poklicala Logarjeva mati; in odšla sta proti domu.

Logarica je še mislila na dekana. Najbrže ga ne bom več videla živega! Bog nas varuj, da bi človek moral postati tako star in betežen. Pa za takega gospoda je še vedno boljše kot za kmečkega človeka, ki je v starosti že vsem na poti. Zagledala se je v Anzo. Mesto mu je že bilo izpodbilo težko, kmečko hojo in rdečih lic tudi ni več. Saj hoče biti gospod.

Prišla sta do Petričeve gostilne.

„Dam za polič, potrebna sva ga oba,“ je menila Logarica in stopila sta v hišo. Bog ve, če ga ni sram takole poleg mene, je pomislila, ko je prav po gizdalinsko odložil palico in klobuk. Smrkovec.

* * *

Heinz Moll je zasopel obstal pred cerkvenimi durmi. Ali bi tu prisluškoval? Morda pa stojita koj za vrati? Kaj pa je to, Heinz, da letaš za to ženo? Kako ji je neki ime? Ta dedec, ki lazi za njo, je gotovo spet od c. kr. sodnije! Čemu poslušam te nadušljive orgle, ko me bole ušesa? Kaj pa sploh hočem? Saj sem bil že davno pozabil, pa me je sedaj zvrtničilo v to norost.

Tista kratka besedica, ki jo je bil poprej ujel, ko ju je srečal. Tisti trdi in kratki „ne!“, namenjen njenemu spremljevalcu, prav ko je šel on mimo njiju, ga je bil obrnil na poti v mesto in ga zagnal za njima. Kako čudno, da se mu je zmešalo tako nenadno; kako neumno, da stoji razburjen in zagrizel pred temi cerkvenimi vrati. Kaj pa hoče?

Obrnil se je in odšel počasi proti staremu gradu. Pot je lezla v breg in Heinz je stopal počasi, staval nogo pred nogo, nagnil lice skoraj do kolen in se jezil, ker ga je bilo že nekako sram. Prilezel je do polovice pota, ko je doli zapel zvon. Maše je konec. Obstal je in gledal nazaj. Videl je, kako vro ljudje iz cerkve.

Vraga — saj mi bo kmalu trideset let. Pamet! — Pa je škrtnil z zobmi in planil po bližnjici navzdol. Pa v tej lepi obleki, ki jo je imel prvič na sebi, ko je Filharmonija priredila koncert zanj in za njegove pesmi. Karin Scheibel je pela tedaj... Karin! Ali ni bila več ko ta gospa apotekarjeva? Karin, ki je pela njegove pesmi tako, kakor da ga ljubi. Nič! Drl je naprej in priletel ob ovinku pri Petričevi gostilni na cesto. Tam se je zasvetil njen rožasti sončnik.

In ko sta prišla onadva mimo, je stal tu kakor trmast otrok, stegnil glavo za spoznanje naprej in uporno opazoval le njo.

Opazil je, da ga oni osupel in jezen meri od pet do brade, a da mu ne vidi v oči, da je ona čutila tuj pogled in se zdaj radovedno ozira vanj. Oči so se ujele v širokem vprašanju. Začuden in velik je bil njen „čemu“? Seveda! Morda se Heinz sam ne zaveda, kako mučno in drgetajoče je gledal. In ona? Kje naj se spominja tistega pustnega torka, ko je darovala svoje smehljaje kar tako tja v ljudi, in kje naj bi vedela, da ga je Heinz hranil do danes.

„Pa to ji da misliti,“ se je zarežal Heinz in odšel po drugi poti preko travnikov domov. Ta žena, ta žena — zapel bi ji ljubavno pesem!

* * *

Pri Vobachu v Podgorici so sedeli mestni očetje kakor vsako nedeljo predpoldne pri kaplji pijače okrog običajne dolge mize v stranski sobi in preresetavali sklepe včerajšnje občinske seje.

„Kaj neki bi bil dejal stari Moll k temu županovemu predlogu?“ je zamišljeno menil Pavel Pirš.

„Zakaj? Saj ni tako napak, nasaditi lep drevored,“ se je prvi oglasil gospod Niess, najstarejši občinski svetovalec.

„Saj ne trdimo, da bi bilo narobe. Mislil sem le reči, da bi bil pokojni Moll gotovo ugovarjal.“

„Seveda!“ je pritegnil Piršev brat Martin. „Rekel bi bil na primer, da mu dela drevo pred hišo preveč sence.“

„Ali pa, da se praši od dreves v sobe...“ se je smejučkal Marinc.

„Kar je tudi res. Moja stara se nič koliko razburja in dreza vame, kako da smo občinski očetje modri...“, je pičil trgovec Wommer.

„Drevored po mestu! Čemu ga je neki treba?“ se je vmešaval sam Vobach.

„Ho, Vobach, ti le zagovarjaj, kar si sinoči pomagal skleniti!“ ga je zavrnil gospod Niess. „Ti si bil med prvimi, ki so prikimavali. Seveda, tebi in Wernerju pridejo drevesa nekoč prav, da bodo vozniki in kmetje privezovali obnje svoja kljuseta in pili v vajinih oštarijah. Tako je — no, Vobach, le vleci svoj vozek po včerajšnjem tiru. Kaj bi se nam na ljubo danes izmikal!“

„Gospod Niess, če ne bi vedel, da se le šališ, bi ti zameril! Ko je župan predlagal nasad dreves, ni ugovarjal nobeden, tudi ti ne. Šele ko je bila seja že skoraj sklenjena, ste pričeli sitnariti. Jaz, ki sem komaj čakal, da pridem domov, sem pač potegnil z večino, da je bilo komedije pol ure prej konec. Sam veš, kako je bilo. Radi mene lahko drevesa prvi dan posekate.“

„Ali pa še preden jih vsadite...“, se je zadril iz pivnice Engelmanov Jaka in se rezko zasmeljal.

Zdrznil se je gospod Karl Engelman, meščan in krznarski mojster in gledal jezen in osramočen v mizo. Ta stokrat prekleti njegov brat!

„Kuš, Jaka!“ je zarenčal Vobach in silil nadalje v Niessa. „Zakaj pa noben izmed vas ne pove Mačiku svojega mnenja takrat, ko je čas. Vsak se

pozneje obrega ob njegovo delovanje, a po robu se mu ne postavi nobeden in nikoli. Ali je zato, ker je notar in župan, res podgoriški bog?"

„Kdo se ga boji? Jaz že ne: Vi pa, vsi skupaj, čeprav ga sovražite kot psa v mesnici!“ je vpil Jaka iz pivnice. „Bojite se ga — vi siromaki na duhu! Se priporočam!“ In s treskom je zaprl vrata za seboj.

Da bi pretrgal mučno tišino, se je obrnil Marinc do Niessa: „Čujte, gospod Niess (on ga ni smel tikati), kakšna drevesa pa hoče nasaditi župan vzdolž mestnega trga? Jablane, hruške, slive?“

„Pred vašo hišo najbrže črešnje — pa prav ta sladkel!“ je zamrmral stari gospod nejevoljno in izpil svojo merico.

„Pustite neumna drevesa pri miru; saj je bilo že dovolj prerekanja!“ je miril Martin Pirš, Engelman pa je suho pristavil: „Drevesa je naročil župan iz Gradca, in sicer neke listnate eksote...“

„V okras mesta in radi prijetne sence,“ se je nasmejaj Niess.

„Sevedal!“ se je zavzel resni Engelman. „Da bi hoteli iz mestnega trga napraviti sadovnjak, si utegne zamisliti le norec!“

„Gotovo!“ se je odrezal Marinc navidezno dobrodušno. „Meni vsaj je vaš Jaka zaupal, da bo mestna občina v nekaj letih popravljala ceste in tlak z denarjem, ki ga skupi za sadje na bodočem mestnem drevju.“

Smeh. Celo Engelman je moral med občim smehom nekoliko skriviti črna usta.

Medtem se je nabiralo v pivnici vedno novih gostov, k meščanom v izbico pa sta prisedla kovač Merk in lončar Hanneman. Pogovor o drevesih ni prišel do konca in prepirček se je zavlekel do poldneva.

(Dalje prih.)

V muzeju

Ruža Lucija Petelinova

V tržaškem se muzeju je zgodilo
pred dvajsetimi leti.

Še deklico me vzel je oče s sabo,
da mlado bi odprlo se oko
lepoti mojstrovín.

Počasi, jasno mi ponavljal je imena
slikarjev laških, španskih, nemških.

Tako zamaknjen v velike stvaritve,
prehajal iz dvorane je v dvorano.

Nenadoma obstala sem.

Ob steni bled slonel je človek.

Širok klobuk je nosil, črno pentljo,
in pramen temnih las

mu padal je prek čela in očesa.

Rdeči ustni stiskal je bolestno
in bil je — lep.

Bog ve, kako mu je ime? —
zašepetala sem le sama sebi,
a kot da slišal je vprašanje moje,
odgrnil svojih je oči modrino
in jo prelil v dno moje mlade duše.
„Nič se ne boj“, je dihnil, „čuden sem.
To je od tega, če kdo bljuje kri.
Le teci za očetom in mu reci —
Slovenec tudi tu v muzeju že visi,
na tenki, tenki nitki!“

Povesila pogled sem mu k nogam
in tam na tleh — razlit je bil karmin,
o, nepozaben, slan, pekoč karmin!
Tedad me je postalo sreče sram,
da videla, čutila in ljubila
v okvirjih zlatih prej bilá sem „špance“.
A kot bi moral velike neznance
spet dvigniti mi v duši razdvojeni,
z zamolklim glasom je nadaljeval:
„Glej, iz okvirjev težkih, dragocenih,
zdaj vate zrejo barvne simfonije,
a mnoge v času svojega spočetja
so zrle mojstra, ki brez kruha gine
izgnan v samoto svoje veličine.
To je tako. To vedno je tako.“
Nasmehnil se je še in prav počasi,
z roko ob steno se opirajoč, odšel.
Vse od takrat mi je muzej svetišče,
ki z grozo me navdaja, kot ležalo
bi vse pod njim — izdanih src grobišče.

Oče

Ivan Potrč

„Oča so kléli, tēpli me...“

Proti večeru se je nebo za humskimi goricami prevleklo s krvavordečim jezom, da se je njegov soj odbijal na šipah Hrgove domačije. Stara Hrgovca je nesla polne roke drv mimo moža, ki je nasajal kramp in mimo Ančke in Málike, ki sta spravljali krompir z voza. Málika si je nasula zvrhano košaro krompirja, ga dvignila in zastokala.

„Kaj pa stočeš?“ je znergal oče in jo premeril s sivim, mrzlim pogledom.
„Obračaš se kakor breja telica.“

Hrgovci je zastala noga med kuhinjskimi vrati; pogledala je vznemirjena po možu in Máliki ter rekla vsakdanje, ko se je za trenotek križala z moževimi vodenimi očmi:

„Nebo se je zavleklo. Jez je. Vreme se bo obrnilo. S krompirjem se bomo morali podvizati. Kaj praviš?“

Stari ji ni odgovoril. Buljil je preko voza proti natolu. Hrgovco je zaskrbelo. Ozrla se je na kramp v moževih rokah in na Malikino telo.

— Da je le dekle zunaj!

Odlagala je polena, jih nametavala na ogenj in tuhtala.

— Kristus, če ni kaj radi Málike? Kje in kdaj bi utegnil zvedeti? Grebla je po pameti. S kom je govoril zadnje dni? Sicer pa, ali nima oči?! Malika nosi široka krila, ali... sčasoma ne bo mogla več zakrivati...

Pokukala je na dvorišče. Stari je še vedno stal tam na podseku, mrk in vase zaprt, kakor vedno.

„Ti, v ponedeljek bomo v krompirju?“ je znova začela. Iskala je po njegovem obrazu. Stari je vlekel pipo in molčal.

„Ah, prekleti! Slišiš, ali ne?“ se je razjezila. „Zini, no!“

Mož se je zganil; zagnal je kramp v zgornjo klet in odšel po podseku v hlev. Namenil se je okreniti, pa si je premislil. Vse tole cencanje in vsa tale njegova neodločnost sta ga malce zmedli, da se ni znašel ter se je raje pobral.

Hrgovci je odleglo. Sipala je repnik kuhane krme v škafo, ga napolnila z vodo in pristavila k ognju. Iskala je v trpke prihodnje dni.

— Poslej bo pekel pri hiši. Kaj je le mislilo dekle? Menda jo je pamet zapustila. — Hotela se je jeziti na hčer; ali jeza ji je splahnela, če je pomislila, kaj se zbira nad otrokom. Predobro je poznala moža. Težko bo z njim. Njegova pamet je bila okorna in žilava kakor težko in trdo življenje pri Hrgovih. — Predlanskim, ko sta se dekleti preselili v zadnjo izbo, ne da bi ga povprašali, se je stari napil in pogrozil proti Esihu: „Naj le spita sami! Ali gorje, če se kateri kaj pripeti!“ Doma je molčal; ali njegova groznja je lebdela nad družino.

Hrgovca je opravičevala hčer, češ, dekle je že staro. Ali znova in znova se je jezila. Da se je le tako daleč spozabila!

Po cementnem podseku so podrseli koraki. Zbegano je pogledala proti vratom. Mož. Ognila se mu je. Žulil je pipo; brazde na njegovem obrazu so bile nekam vodene, da ni Hrgovca nikoli dokončno doumela, kaj se skriva za njimi.

Na kočo je legla noč. V kuhinji so po zakajenih stenah zaplesali svetli in rdečkasti zublji iz goreče peči ter z utripajočo in plapolajočo lučjo razsvetljevali suhotno mater pri zmikanju svinjske krme. Na dvorišču sta Ančka in Malika porivali voz v kolarnico. Hrgovca je ostavila žmikanje, si obrisala roke in snela dojačo. Pri hlevnih vratih se je ozrla — ne, moža ni bilo na spregled — in poklicala hčer.

„Málika, slišiš? Pridi no sem!“

Dekle je obesilo vrvi na vrata in se zagledalo v mater.

„Málika? Moj Bog, kaj bo?“ Vsa obupana je iskala pomoči pri otroku. „Tak bedak je; še pobil bi nas! Nekaj slutiti; drži se, da se mi ne zdi varno

hoditi v izbo spat. Kristus, ko pa je tak, da nikoli ne veš, koga imaš pred sabo!“

„Mati, ne jadikujte samo: Kristus, Kristus...“ jo je zavrnila Ančka. „Koga bodo ubili? Kaj pa je zakrivil otrok, ki se bo narodil?“

„Marija, ne govori no tako! Otrok ni ničesar zakrivil. Ali — njega se bojim. In navsezadnje,“ je vzdihnila, čeprav se ji je srce krčilo: ali ji naj reče: Hvala lepa? Moj Bog, otroci... Da bi vsaj z drugim, ne pa s —“

„S kom drugim?“ jo je presekala Ančka. „Pred leti jim Hedlov ni bil po volji. Ali se mislijo oni možiti?“

„Ah, vem, poslej je zaman vse govoričenje! Če zve, če on zve...“

V kuhinji so zaškripala vrata, tiho in zategnjeno. Hrgovca se je zdrznila; podstavila je stolec in sedla pod kravo. Prazna dojača je zapela pod curki mleka... Málíka je menciala predpasnik, Ančka se je postavila med podboje.

„Ni ga,“ jim je povedala. „Nore smo, če se ga bojimo.“

„Nore?“

„Mati, odšla bom, odšla...“ Málíki se je potresal glas. „Mati, tako sem premišljevala: z Merčevko se poznate; Perkovčino bajto ima prazno; naprosite jo, naj me vzame, vsaj za te dni, da bo tole mimo. Delala bi ji, pomagala bi ji... Nisem še preslaba...“ Proseče se je zazrla v mater, v Ančko...

Krvavordeč jez za humskimi goricami je ugašal; noč je silila od vsepovod.

Po molži je mati odšla skrivoma k sosedu. Naprosila ga bo, naj čuje in skoči k njim, če bi zaslišal vpitje.

Malika je precejala na kaminu mleko.

„Bo mati dobro opravila, bo Esih molčal?“ je pomišljala zaskrbljeno.

Iz izbe se je prideval oče; razgledal se je po ozkem in na pol razsvetljenem prostoru; mleko je bilo podojeno.

„Kje je ona?“ je vprašal, ne da bi se zmenil za hčeri.

„Kaj vem!“ se je znesla Ančka. Málíka je pobledelela.

Oče je odšel k vodnjaku, se napil vode in se odvlekel za hišo.

„Ančka, za božjo voljo, ne draži ga! Da bi mogla še nocoj oditi, še nocoj... Ni šel proti Esihovim? Kristus, če kaj ujame!“

Ali stari ni zasledil žene. Ko je pogrkal skozi kuhinjo v izbo, se je Málíka globoko sklonila nad škaf, da si je zakrila telo.

Večerja je bila mučna. Málíkina skrb se je zajedala v vse tri ženske. Prisiljeno so govorili o krompirju in živini in nazadnje je še Ančka povedala nekaj o fabriki. Málíka se je vso večerjo skrivala za sestro, da si je zasenčila upadli in pegasti obraz. Pogled ji je begal po mizi, po očetu, po materi, po Ančki. Oče ni zinil med večerjo niti besede, še pogledal ni nikogar. Vzdrnilo ga je šele dviganje žensk izza mize, da je zarenčal:

„Spat! Ne žgite petroleja!“

Hrgovca je skrivoma namignila Málíki, da je opravila pri sosedu.

Sestri sta odšli v kamrico. V temi. Luči nista prižigali. Skozi okno je lila jasna noč: razsvetljevala je njuno sobico, ki jima je bila z vso dekliško šaro tako domača, da je skopnela pred njenimi očmi. Málika si je sezula čevlje in sedla na posteljo. Ančka se je nekam dolgo slačila; odprla je še okno in legla. V sprednji sobi je še nekaj časa štorkljjal oče; potlej pa je tudi tam vse utihnilo. Zunaj, na veliki cesti, nekje pri mlinu, je zaukal fant, hripavo in zategnjeno...

Málika se je vrgla na hrbet čez nerazpravljeno posteljo. Izkopavanje krompirja jo je zmučilo, da ni imela niti trohice volje; niti toliko, da bi se razpravila, da bi si potegnila noge na posteljo; bolel jo je sleherni gib. Zaspala bi in spala: tako ubito, da bi zamrlo vse v njej... Ležala je vznak; strahotno vzbočeno telo jo je grozilo. Zdrznila se je. Dvignila je glavo in pogledala proti Ančkini postelji. V medlem soju noči je videla, da se je sestra obrnila proti steni. Ko jo je tako opazovala, kako mirno spi, jo je zavidala. Ančka je mlajša, ima fanta, hodi ž njim ter se zaklinja, da ga bo vzela, čeprav ji oče grozi radi njega. Dà, célo rekla je, da ji ni mar za očetov nasvet radi fanta, katerega si naj izbere; njej tako morajo dati, kar ji gre; zrela je za svoja leta in živelá bo z njim ona in nihče drug! Ančka! Njej oče ne more do živega; ona hodi v fabriko in si sama prisluži obleko; tudi očetu daje za davke. Ali Málika — ona je odvisna od doma, ona ne more nikamor.

Razmišljala je, da se ji je pričelo vse mešati v glavi: — tisti zimski večer — da bo šla k Merčevim — nad vsem pa je lebdela molčéča očetova postava.

* * *

Tako hitro se je bilo vse zgodilo, da se Málika prve dni niti znašla ni. To, o čemer je sanjara leta in leta, kar si je vroče želela, česar se je bala, kar je razburjalo in razživljalo njena mlada prsa, je prišlo tako prekleto vsakdanje, da je Málika nekaj dni po onem večeru obupavala.

Anzek se je že pred leti oženil na Goričko. Z Maričko je priženil gorico. Ni mu kdo ve kaj zraslo, vendar je dosti več nabral ko Hrgovi, ki so brajde pozobali do takrat, ko so drugi začeli z branjem. Bilo je pozimi in sneg je naletaval, ko sta sestri naprosili krčmarjevega hlapca, da ju je potegnil s sanmi k oženjenemu bratu. Málika se je preživo spominjala jutra in večera. Dan se še ni dobro pretegnil, ko je zacingljalo pred Hrgovo hišo. Naložili so se in se stisnili, da bi jih ne zeblo, Rudl je udaril po kobili in zvonec je zapel. Mati je stopila na gaz in vse dotlej zrla za njimi, da so sani zavile za Merčev breg.

Hladno zimsko jutro jih je svežilo. Za sanmi so ostajale ob straneh hiše in kočé potisnjene v sneg, belo pregrnjeno drevje in redke mlekarice s polnimi kanglami mleka.

„Stisnimo se, stisnimo,“ je zapel Rudl in se zrinil k Máliki. Zvonec je razigrano cingljaj, od kobile je prhala vročina... Ne, takega jutra še Málika svoj živ dan ni doživela! Ko so se tako sami vozili med tujimi bregovi, mimo neznanih hiš, ji je prišlo na pamet, da so sami na vsem širokem svetu.

Domačija in njena vsakdanjost sta ostajali nekje zadaj, sta z divjo vožnjo kopeneli... Málíki je bilo, kakor da se sproščuje...

V dobri uri jih je kobila zapeljala pred bratovo kočo. Anzek in Marička sta se jih razveselila kot le koga.

„Da le niste pozabili na nas, ko smo tako Bogu za hrbtom.“

Anzek in Rudl sta izpregla kobilo. V izbi jim je Anzekova postregla s kavo, da bi se pogreli, in rekla:

„Tak, zdaj smo pa sami mladi! Prav je tako; stari za peč, stari za peč!“

Okoli poldneva je bila svinja razpravljena; za večerjo so napravili domačo gostijo. Priigral je celó Ančkin fant s harmoniko. Anzek je godoval, Zavrteli so se... Ženske so napekle mesa in pogač, Anzek je nosil vina. Trkali so, si nazdravljali in pili... Marička je objela mladega moža in zapela z visokim korskim glasom:

„Trije furmani mi peljejo
en glažek sladkega vinca,
do Málíke pripeljejo
in vpeša jim živinca.“

Vsi, razen Málíke, so zapeli z Maričko:

„Pij, pij, Málíka, pij!“

Málíka je pogledala Rudla, ki je hotel vse preglasiti, se mu nasmehnila, nagnila kozarec in izpila.

„Pij, pij, Rudl, pij!“

Cencova roka je podrnela po Ančki in Málíka je opazila, kako so se sestrine oči vžgale.

„Boš?“ mu je z nasmeškom pogrozila. „Si lačen?“ Stegnila je roko, vzela iz lončene ponve zapečeno jabolko in mu ga stlačila v usta. Cenca ga je pregriznil in snedel. Potlej pa je hlastnil po Ančki. Dekle se ga je otepalo s pečenimi kosi mesa in ga zalivalo z vinom. Smejali so se, da so se zvijali. Cenca si ni potešil lakote...

Marička se je sklonila k Anzeku in mu pošepnila na uho:

„Midva nisva več tako lačna.“

„Mogoče pa, Marička!“

„Ooo — ti?“ Marička se je ozrla po drugih, kakor da bi hotela reči: tak je, poglejte ga! — potlej pa ga je samo pobožala.

Málíki se je stožilo: Anzek in Ančka sta mlajša od nje — ali Anzeka boža Marička in Ančka krmi Cenca. Málíka se je že tolikokrat naslanjala v poletnih večerih po oknu ter prisluškovala utripanju vročih noči. Zaman...

Krčmarjev hlapec se je primaknil bliže k njej:

„Málíka, kako dolgo boš še tako sama, brez fanta?“

Njegov podrhtevasoč glas je Málíko zbegal, da je zardela in se mu nasmehnila. Ko je Ančkin zaigral, sta zaplesala... Potlej je bila ura polnoč; niso je več slišali. Harmonika jih je vrtela. Málíka se je med plesanjem naslonila na Rudla... Fantova bližina jo je uspavala...

Stene Anzekove tople zakurjene izbe so se po polnoči pomaknile nekam v daljavo; postajale so motnejše in motnejše... Ančke in muzikanta že dolgo časa ni bilo več v izbi; samo pesem harmonike je še valovala... An-

zek in Marička sta utihnili nekje v kamri. Málika je ostala sama z Rudlom. Nalila sta si vina in pila bratovščino, tako čez roke; potlej sta se še poljubila, kakor je navada; sprva boječe. Vse tisto, kar je leta in leta tlelo v njej in hotelo zagoreti, se je čudovito primaknilo k Máliki... Mimogrede se je spomnila na Hedlovega; pred leti jo je hotel vzeti. Ali oče ni smel slišati besede! „A bo kozo prodal, da bo spravil doto? Koča mu diši!“ je nagnal Hrgovco, ko ga je nagovarjala. Málika ga je že izza šolskih let rada videla. Šanjala je, da bo dobila Hedlovega, da bo še kdaj gospodinjala na Hedlovem. Ali Hedlov s svojo počasno hojo je izginjal, pred Máliko je zasijal Rudlov obraz... Njegov moten pogled je blestel kakor zrela črešnja; Málika se je predala fantu, se privila k njemu... in potlej... in potlej je vedela samo še to, da poljublja tisti divji in sladki fantov obraz...

Zjutraj je Málika tiščalo v prsih; najrajši bi zaspala, vse prespala, spala... V jutru po onem večeru, ko so se vračali, je zvonil zvonec nekam napeto in ubito, in z vejevja se je usipaval sneg... Med vožnjo sta izpregovorila z Rudlom nekaj praznih besed. Nobenemu se ni dalo načenjati razgovora. Nekajkrat ga je zaskrbljeno pogledala, on je pa vsakikrat odmaknil oči ter zamahnil z bičem po kobili. Doma sta z Ančko izstopili. Rudl se je odpeljal v zimsko meglo, ki ga je počasi zagrnila. Málika je zrla za njim; noge so ji hotele klekniti. Ni doumela, ali mu je nerodno kakor njej ali mu ni več zanjo. To jo je tesnilo in bolelo. Málika bi tako rada imela fanta, vsega in samo zase. Kristus, kakor da je bila premalo vsa njegova, tako tuja sta si bila to jutro.

Ko ji je pozneje Ančka rekla, naj si ne misli, da je bila Rudlova prva, je Málika zaihtela.

Povedala mu je, kako je z njo. Sestajala sta se za živo ogradovo mejo. Fant ni tajil; ali bilo mu je nekam neprijetno.

„Si ne bi odpravila?“

„Da bi šla kakor lličeva Tunika! Mislila sem že, pa se bojim. Rešena bi bila, ali za padarce mi ni, za doktorja pa nimava denarja.“

Zatrjevala mu je in tolažila se je, da bo domačija njena. Na tihoma sta vedela oba, da bo poslej malo teže.

Tole, da je imel Rudl nekdanj druge, da je pri drugih spal, na tole je sčasoma pozabila. Moj Bog, si je mislila, saj so vsi taki! Če bi se vzela, bi se unesel. Stari Jokl je rekel, da šele ženska napravi iz fanta moža.

*

Nocoj je bilo v Máliki vse razbolelo; nocoj jo je jezilo, da bi šla in mu izpraskala oči, ki so se na Anzekovih kolinah tako svetile.

Na postelji se je obrnila Ančka. Prebudila se je in se razgledala.

„Málika, Málika! Razpravi se no! Naspí se; jutri pojdeteta z materjo k rani maši!“

Málika bi zajokala, če bi mogla... Iz sestrih besed je zvenelo sočutje, da jo je še huje skelelo.

Noč se je vlekla moreče in gluho...

*

Visoke stene farne cerkve so bile mračne, električne luči so ledeno razsvetljevale visoko vzpeto notranjščino. Marmornati stebri na oltarju so bili mrzli in voščeni.

Málíka se je zrinila med omožene ženske pod korom; pokleknila je pred kapelico Marije sedem žalosti. V kapelici je visela stara in zaprašena podobica; Marija na njej je imela s sedmimi meči prebodeno srce. Njen prežalostni obraz se je v tem razbolelem jutru Málíki močno približal.

„Marija,“ je molila in prepolna plahega pričakovanja po čudežni rešitvi upala v njo, „Marija, odpusti mi, prizanesi mi, Marija!“

Glas orgel je bučal po cerkvi in razbijal mašnikovo napevanje. Pred belimi rokami, ki so dvigale pred oltarjem zlat kelih in molile k Bogu, je bila Málíka vsa zavržena in blatna.

„Marija, daj, da bi se vse dobro končalo, da bi bilo že mimo! Oče naš ...“

Molitev so ji begale slutnje težkih dni, ki so jo čakali. Danes bo Esih govoril z očetom. Bala se je večera. Ali bo spala nocoj doma? Razvedelo se bo ... Razgledala se je po ljudeh. Vsi ti si bodo kmalu šepetali, kako je ž njo, z Málíko, ki je bila celó v Marijini družbi. Za trenutek se ji je misel krčevito oklenila fanta. Poročila bi se in se vselila v kako bajto, mogoče v Merčevkino. Sama zase bi zaživela ... Gruntu se je na tihem odpovedovala. Oče ji ga poslej ne bo dal; poročila bo fanta, ki nima dote.

Okoli Málíke so pokleknila ženske; vzdramile so jo. Ob moški vrsti stolov je klečal oče s klobukom na prsih. Njegovo prazno in nekam topo obličje je Málíko presunilo. Strašno sta si bila odtujena. Kar je bilo za Málíko življenje in veselje, je bilo za očeta mrtvo. Pred njegovimi očmi je ležal grunt. Čeprav niso kdo ve kaj govorili, vendar je vsak pri Hrgovih vedel, da je oče namenil domačijo Málíki. Stari je leta in leta škripal, da je izplačal Anzeka. Ančka, najmlajša, bi naj dobila doto, ki bi jo prinesla Málíkin možitev. Málíka je garala po domačih njivah in travnikih ter hodila h kmetom in posestnikom na delo, da je odslužila zemljo, ki so jo imeli v najemu. „Naj dela, grunt bo njen!“ Kristus, ali bo zdiviljal, ko bo spoznal, da se je vračunal z njol!

Po maši je stopil na leco osiveli župnik. Enakomerne molitve so bile Málíki tako vsakdanje, da jih prepolna skrbi ni dojela ... Znenada pa jo je stresla župnikova beseda:

„... Za premnoge grehe boste odgovarjale tudi ve, matere! Gospodinje poznam: ko se znoči, pogleda po kokoših, ali so zaprte, da ne bi prišel lisjak do njih; pogleda po živini, če je priklenjena ... dà, za vse se pobriga, za vsem pogleda; edino enega ne stori, edino nekam ne pogleda — k svojim hčeram, ki imajo dušo, k njim ne pogleda. Tam, kjer bi morala njena čuječnost bedeti noč in dan, tam je nil! Ti krščanska mati, ki se tako malo briša za otroka, odgovor, težek odgovor boš dajala ...“

Málíki se je stiskalo srce; zidovje cerkve se je odtuževalo in Marija sedem žalosti je postala stroga kot od starosti razjeden župnikov obraz. Poiskala je mater. Ona, ki je bila že tako majhna in suhotna, je lezla pod župnikovimi besedami v gube.

„... In tudi ti, krščanski oče, tudi ti si dolžan, da skrbiš poleg telesnega blagra svojih otrok za njih dušno življenje, kajti prišla bo ura, težavna ura...“

Málika se je potegnila v kapelo. Župnikovi pogledi so sodili. Med vojno se je zgodilo — ljudje so pripovedovali — da so z lece pokazali na Koko-lovo, ko je zanosila.

„Kristus, Kristus! Marija, pomagaj, ozri se na me! Strašno sem se pregrešila. Kriva sem pred teboj, zavrgla sem se, odpusti mi!“

Lomilo se je v njej, da bi zajokala...

Župnikove besede so rezale...

Od rane maše so se vračali kmetje v gručah proti domu. Málika je šla z materjo med ženskami, oče med možmi. Mladi Málečkin gospodar je na dolgo pripovedoval in razlagal, da ne bi trpel pod streho otroka, ki ga ne bi poslušal, nikoli pa ne hčere, ki bi se mu „zgonila“, kakor je rekel.

Hrgovca ga je počakala.

„Tako govorjenje ne prinese ničesar dobrega, Karl! Majhne otroke imaš in prav ničesar še ne veš, kako bo z njimi. Kristus no z ljudmi!“ je potožila ženskam. „Poslušala sem danes gospoda, in da vam rečem, da vas povprašam: ali vedo, kako je z otroki, ko jih nimajo?“

Ženske so ji prikimavale. Tudi one so imele otroke in trpele so z njimi. Vedele so, da ni življenje nikoli tako, kakor ga gledajo iz lece.

Málika je molčala; šla je kraj Esihovce in si postrani zakrivala trebuh s cekarjem. Srečavali so jih praznje oblečeni fantje in dekleta. Málika je boječe iskala po njihovih obrazih: če se ji ne bi kateri posmehtil, če se ne bi ustavil z očmi na njej.

Jutrnja pot od maše se je vlekla, vlekla...

(Dalje prihodnjič.)

Žena v sedanjem rodbinskem pravu poedinih evropskih držav

Dr. Vito Kraigher

Ob pripravljanju novega občega državlanskega zakonika zahtevajo žene: intelektualke, delavke, nameščenke in gospodinje, popolno enakopravnost z možem v družini in izven nje. Moja naloga je, da podam položaj žene v naši zakonodaji in po zakonodaji evropskih držav in pokažem nato, da je zahteva žená po popolni enakopravnosti z možem v družini v nekaterih državah že uzakonjena, v nekaterih se pa taka uzakonitev pripravlja.

Predpogoj za popolno enakopravnost žene z možem je predvsem uvedba obveznega civilnega zakona, to se pravi, da je edina pravno veljavna oblika sklenitev zakona pred državnim organom. Naknadna sklenitev zakona pred verskim predstavnikom je dopustna formalnost, ki nima za zakon nobenih pravnih učinkov.

Ta zahteva po obveznem civilnem zakonu je pri nas utemeljena že spričo same raznoterosti pri nas priznanih veroizpovedi in so to zahtevo soglasno postavili tudi pravniki na enem izmed svojih kongresov. Ker imajo razen v Sloveniji, Dalmaciji in Vojvodini cerkvena oblastva v rokah tudi sodstvo v zakonskih sporih, more ista oseba s prestopanjem iz ene vere v drugo skleniti poljubno število za-

konov ter je v interesu religij samih, da se to prepreči na ta način, da se uvede za vso državo enoten civilni zakon in enotno državno sodstvo v zakonskih sporih. Civilno obliko sklepanja zakonov imajo danes že skoraj vse, tudi izključno katoliške države, kakor Italija, Španija, Portugalska.

Za žene pa bi bila uvedba obveznega civilnega zakona in izključitev vsakega cerkvenega vmešavanja v zakonske spore važna predvsem zato, ker temelje cerkveni predpisi o zakonu na 2000 letnih predsodkih o manjvrednosti žene, predsodkih, ki nimajo nobene znanstvene osnove, ki pa pomenijo za žene veliko krivico. Ti preostanki prastarih dob se morejo iz sodobne zakonodaje odpraviti na ta način, da se izključijo vse veroizpovedi brez izjeme iz sodstva v zakonskih sporih in odločanja o zakonskih stvareh.

V o. d. z. je za ženo najvažnejše poglavje o rodbinskem in ženitnem pravu, ki je tudi merilo za to, kakšen položaj zavzema žena v pravu države in kako daleč je uspeva v borbi za enakopravnost z možem.

Rodbinsko in ženitno pravo urejata med drugim tudi razmerje žene-soproge do moža in matere do otrok. V o. d. z. iz leta 1811 je ženino razmerje do moža urejeno po načelih:

Mož je glava rodbine. Kot tak ima pravico, voditi gospodarstvo, pri tem je pa dolžan, nuditi ženi svojemu premoženju primerno preskrbo in jo zastopati v vseh primerih. Žena dobi možovo ime, mora deliti njegovo bivališče itd. Dokler se žena ne protivi, upravlja njeno imovino njen mož, in mu ni treba polagati računa o donosih osnovne glavnice, temveč jamči le za njeno nedotakljivost. Vendar lahko žena odvzame možu upravljanje njene imovine, ako slabo gospodari. Za to, da pomaga nositi stroške skupnega življenja, prinese žena možu v zakon doto. Mož postane lastnik premičnin, na nepremičninah pa dobi upravo in užitek, lastnina pa ostane ženi.¹

Prednačrt za novi o. d. z., ki ga je ministristvo pravde objavilo koncem 1934. leta, prevzema vse določbe starega o. d. z. s cerkveno poroko vred in uvaja le sledeče novote, deloma ženi v korist, deloma v breme:

Dočim stari o. d. z. določa, da je žena brezpogojno dolžna slediti možu v njegovo domovališče, določa načrt po nemškem o. d. z., da ta dolžnost za ženo odpade, če mož to svojo pravico zlorablja. Nadaljnjo izpmembo prinaša § 1193 prednačrta, ki pravi, da se v dvomu o tem, kdo izmed soproge je v času zakona kaj pridobil, smatra, da je pridobil vsak polovico, dočim po današnjem o. d. z. velja domneva, da je vse pridobil mož. Končno uvaja prednačrt za ženo dolžnost vzdrževati moža, ki je delonezmožen, česar sedanji o. d. z. ženi ni nalagal. (Pač pa sodišča.)

To so vse spremembe, ki jih uvaja prednačrt glede ženinega položaja v družini. S temi malenkostnimi spremembami se pa žene ne morejo zadovoljiti, ker ženin položaj po prednačrtu novega o. d. z. ni v skladu s položajem in funkcijo sodobne žene v današnji družbi.

O. d. z., ki velja danes pri nas, je bil uzakonjen pred več ko 150 leti, pripravljen pa že pol stoletja prej, v drugi polovici 18. stol., ter je slika družbenih razmer, kakor so vladale pri nas takrat in tudi še v 19. stol. Takrat je izključno mož vzdrževal ženo, samo mož se je udeleževal v javnem življenju in službah, žena je le gospodinjala doma, rodila in oskrbovala otroke, mož pa je odločal o njihovi nadaljnji usodi. Skratka, tedaj je mož gospodaril in proizvajal, žena pa je v gospodinjstvu pripravljala proizvode za neposredno potrošnjo. To je bila njena edina funkcija v gospodarstvu ter je v takratni družini gospodovalni položaj moža še nekako razumljiv.

Od l. 1811. pa do danes so se pa razmere temeljito spremenile. Žena je stopila v produkcijski proces družbe, dobila je sčasoma dostop v vse poklice in javne

¹ Glede točnejših določb glej članek S. Kleč: Žena v družini, „ženski svet“, 1934, št. 2.

službe. S tem pa je postala v življenju družbe močan gospodarski činitelj, neizpremenjen pa je ostal njen položaj v razkrajajoči se družini.

Pri vseh teh spremembah v vlogi žene v gospodarstvu je stališče prednačrta za novi o. d. z., ki glede razmerja žene do moža v ničemer ne spreminja starega o. d. z., nerazumljivo in nesprejemljivo za žene. Za pokrajine, kakor so Srbija, Crna gora, Bosna in Hercegovina, bo razširitev našega o. d. z. na vso državo res pomenila odločno izboljšanje ženinega položaja. Saj je v vsem sistemu srbskega o. d. z. sprovedena misel, da je mož nekaj višjega od žene. Po srbskem o. d. z. ima žena pravico do otrok le do 4. leta njihove starosti, oz. do sedmega pri deklisah, potem ji ga mož vedno lahko vzame. Z vstopom v zakon postane žena opravilno nesposobna in enaka maloletnim, umobolnim, zapravljavcem, prezadolžencem in osebam, ki se nahajajo v konkurzu. V dednem nasledstvu deduje po srbskem pravu najprej moška linija do 6. kolena in šele če ni nobenega moškega potomca, pridejo na vrsto ženski potomci, pa le do 4. kolena. Značilna je določba srbskega o. d. z. § 419, ki pravi, da postane mož šele tedaj nesposoben dedovati po ženi, če jo je tako pretepel, da je na posledicah umrla, ali če jo je umoril na srep način, žena nasprotno postane nesposobna dedovati po možu že tedaj, če je samo vedela za možev umor.

Že sama uvedba o. d. z., ki velja danes v Sloveniji, bo torej za srbsko ženo pomenila močan napredek in veliko izboljšanje njenega položaja. Isto velja za Crno goro, Bosno in Hercegovino. To pa še ne more biti zadosten razlog za to, da se ne bi v ničemer izboljšal položaj slovenske in hrvatske žene.

Danes sodeluje ogromna večina žen aktivno v gospodarskem procesu družbe. V Nemčiji je zaposlenih 11 milijonov žen, v Franciji 5 milijonov, v Zedinjenih državah 8 in pol milijona. Pri nas je v desetih letih poskočilo število zavarovanih delavk in nameščenk od 85.000 na 164.000, torej za 100%. V Avstriji živi 35% žen od meznega dela, v Finski 37%, na Japonskem 73%. Žena pa ne dela zaradi luksuza. Neka anketa v Ameriki je ugotovila: V slojih, kjer mož zasluži toliko, da lahko vzdržuje družino, je zaposlenih le 6% poročenih žen, če zasluži mož 50—150 dolarjev premalo, je zaposlenih 9%, če zasluži od 150—200 dolarjev premalo, poskoči procent zaposlenih žen na 12%, če zasluži 200—300 dolarjev premalo, na 20%. Druga anketa v Nemčiji je ugotovila, da je žena v $\frac{1}{3}$ slučajev glavni ali edini rednik družine.

Vse to velja v veliki meri tudi za našo državo. Gornjim 164.000 zavarovanim delavkam in nameščenkam moramo prišteti nekaj deset tisoč drž. uradnic, žene v svobodnih poklicih ter vse kmečke žene in poljske delavke ter žene — gospodinje, ki danes vse aktivno sodelujejo s svojim delom pri vzdrževanju družine ter zahtevajo temu dejstvu odgovarjajoči enakopravni položaj napram možu v družini. V naši državi je 7.064.000 žen. Od teh jih je mogoče komaj par tisoč v takem položaju, da jim za vzdrževanje družine ni treba prav nič prispevati, niti gospodinjskega dela. Vse druge delovne žene pa z vso pravico zahtevajo enakopravnost z možem, kakor so mu enakopravne po svojem delu v družini in za družino. Čim oba soproga prispevata k vzdrževanju družine, gredo obema tudi enake medsebojne pravice in dolžnosti ter enake pravice in dolžnosti do otrok. Privilegiranje moža napram ženi nima v dejanskih razmerah nobene osnove, je krivica napram ženi in ruši ter izpodjeda družino pri koreninah.

* * *

Zakonodaje evropskih držav lahko glede ženinega položaja razdelimo v tri grupe: V skupino držav, ki so prevzele francoski Code civil, s Francijo na čelu, v skupino srednje evropskih držav z Nemčijo, Švico in Avstrijo, ter v skupino Skandinavskih držav.

Položaj žene po francoskem Code civil in na njem zgrajenih zakonikih Belgije, Luksemburške, Poljske, Italije, Nizozemske, Rumunije, Bolgarske in Portugalske ter južnoameriških držav: Argentine, Čile ter Brazilije, je sličen položaju žene po našem srbskem o. d. z. S poroko izgubi žena opravilno sposobnost, kar so

pa Italija, Poljska, Argentina, Rumunija in Portugalska že ukinile. Podrobnosti iz teh zakonodaj ne bom navajal. Navedem naj le, da je to reakcionarno stališče glede žen v Code civil spraval Napoleon, ki je pri sestavi zakonika osebno sodeloval in smatral ženo za stvar, lastnino moža, ki je določena za to, da mu rodi otroke. Ta vojaški nazor o ženi je bil osnova Napoleonove zakonodaje, njegovega Code civil, ki je še danes v veljavi v pol Evrope. Zato je pa razkroj družine v Franciji in na zapadu najhujši. V Franciji je letno nad 20.000 razporok, samo v Parizu nad 5.000, 22% zakonov je brez otrok, 25% jih ima le po enega, 21% le po dva otroka. Končno naj v ilustracijo navedem še to, da se je koncem prejšnjega stol. v 4 letih dalo obrežpiliti v Franciji 3—4000 žen in da je to število tekom zadnjih desetletij samo naraščalo! Zakonodaja romanskih dežel nam torej ne more služiti za zgled.

Položaj žene v drugi grupi držav z Nemčijo in Švico na čelu je podoben položaju žene po našem o. d. z. Švica in Nemčija priznavata poročeni ženi opravilno sposobnost, omejujeta jo pa pri svobodni izbiri poklica ter v nekih primerih pri svobodnem razpolaganju z njeno imovino. Tej grupi, h kateri spada tudi Avstrija, se bodo priključile po sprejetju sedanjih načrtov za o. d. z. tudi Italija, Čehoslovaška, Rumunija in Francija ter naša država.

Bolj napreden je madžarski načrt za o. d. z., ki tvori tako prehodni člen k najmodernejši zakonodaji Skandinavskih držav. Madžarski načrt vsebuje določbe, da postane maloletnica s poroko polnoletna in nalaga ženi dolžnost, da samostojno pridobiva in služi za kritje stroškov zakona. Mož upravlja ženino imovino le z izrecnim pristankom žene, očetovska oblast se spreminja v roditeljsko.

V skupini Skandinavskih držav: Švedske, Norveške, Finske, Danske in Islandije je izvedena popolna, dosledna in v Švedski brezizjemna enakopravnost žene z možem po sledečih načelih.

Zakonodaje teh držav govore le o skupnih pravicah in dolžnostih obeh soprogov. Zakonca sta zavezana k zvestobi in zakonski dolžnosti ter morata skupno delati v dobro družine. Pravice določati bivališče in posle drugega pa nima nobeden izmed njiju. Skupno življenje postavlja zakon kot medsebojno dolžnost, toda izsiliti se ne da. Svojevoljna prekinitve skupnega življenja pa je razvezni razlog. Soproga sta dolžna z denarjem, delom v gospodinjstvu ali na drug način prispevati k stroškom družinskega življenja. Obseg tega prispevka je določen s sposobnostmi in potrebami vsakega soproga. Potreba se določa po razmerah soprogov, upoštevajo se pa tudi posebne potrebe vsakega soproga. Višina teh vzdrževalnih prispevkov se določi sporazumno. Žena dobi možovo ime, ima pa pravico nositi svoje deklinško ime. Pravni posel, ki ga sklene za dnevne potrebe en soproga, zaveže tudi drugega. Glede skupnega premoženja sta soproga enakopravna. Oba samostojno upravljata svojo imovino. Žena ne rabi zato nikakega privoljenja moža. Vsak soproga svobodno razpolaga s svojo imovino, ne sme je pa neopravičeno zmanjšati na škodo drugega soproga. Nepremičnine se smejo odsvojiti le s pristankom drugega soproga.

S tem sem podal na kratko določbe skandinavskih zakonodaj, v kolikor se tičejo položaja žene v zakonu. Tu je enakopravnost žene z možem najbolj dosledno izvedena, družinsko življenje je pa zato v teh državah etično najvišje.

Prehajam na razmerje žene do otrok, kakor ga urejajo naš o. d. z., načrt za novi o. d. z. ter zakonodaje tujih držav. V tej zvezi se moram dotakniti tudi položaja nezakonskih otrok. V razmerju do otroka zahtevajo žene še mnogo bolj upravičeno enakopravnost z možem, kakor v odnosu do moža. Pa tudi tu se jim dosledno odreka, razen v Skandinavskih državah.

Naš o. d. z. strogo loči med zakonsko in nezakonsko materjo, med zakonskimi in nezakonskimi otroki. Zakonik postavlja dolžnost roditi otroke in jih vzgajati. V vzgoji nimata oče in mati enakih pravic. Oče kot glava družine ima tudi do otrok posebne pravice, ki sestavljajo njegovo očetovsko oblast. Sem spada n. pr. pravica, da do otrokovega 14. leta oče izbira poklic in izključno on o njem odloča. Mati te

pravice nima. Nezakonski otrok dobi materino ime. Preživnino plačuje oče po svojih premoženjskih razmerah in po otrokovih potrebah.²

Načrt za novi o. d. z. povsem prevzema vse te določbe starega o. d. z. Položaj nezakonske hčere zboljša v toliko, da nalaga tudi starim staršem z matrine strani, da ji ob možitvi dajo doto, dočim je stari o. d. z. nalagal to dolžnost le nezakonski materi.

Skoro vse evropske države so uzakonile že mesto očetovske oblasti roditeljsko oblast, t. j. skupno odločanje obeh soprogov o usodi otrok. Le romanske zakonodaje tudi v tem pogledu še daleč zaostajajo za našo. Francoski Code civil niti po očetovi smrti ne da varuštva materi, nego dopušča, da oče v oporoki postavi drugega varuha. Enako kot pri nas srbski o. d. z. ne dopušča preganjati nezakonskega očeta niti s preživninsko tožbo niti s tožbo na priznanje očetovstva, in nalaga izključno materi dolžnost vzdrževati nezakonskega otroka.

Nemški in švicarski zakonik sta uvedla mesto očetovske roditeljsko oblast, vendar če ne pride med sprogoma do sporazuma, odloča mož. Razlike med zakonskimi in nezakonskimi otroki pa ne odpravita.

Skandinavske zakonodaje tudi v tem pogledu popolnoma izenačujejo položaj žene z možem. Če med sprogoma ne pride do sporazuma, odloči o spornem vprašanju sodišče. Tudi razlike med zakonskimi in nezakonskimi otroki ne poznajo, predvsem Norveška ne. Pred sklenitvijo zakona rojeni otrok je popolnoma enakopraven z v zakonu rojenim otrokom. Tudi nezakonski otrok dobi očetovo ime in sta ga oba starša dolžna vzdrževati do 18. leta. Enako ima pravico dedovati po očetu. Nezakonski oče ne more zapustiti države, preden ni zagotovil zadostno oskrbo nezakonskega otroka. Nezakonska mati je dolžna tri mesece pred porodom javiti sodišču svojo nosnost in označiti očeta. Ta se mora nato v 14 dneh izjaviti o tem, ali je oče ali ne. Molk se smatra za priznanje. Če oče za nezakonskega otroka ne plačuje redno, sme mati na policijski upravi mesta, kjer stalno živi, zahtevati, da ji izplačajo tri petine letne vzdrževalnine za otroka. Policijske oblasti pa to izterjajo od nezakonskega očeta.

Nezadostna zaščita nezakonskih otrok ima za posledico, da je v vseh državah umrljivost nezakonskih otrok za 20% večja od umrljivosti zakonskih otrok. Enako razmerje vlada med umrljivostjo zakonskih in nezakonskih mater. Na 100 poročenih mater umre 123 neporočenih. V Franciji doseže izmed 100 nezakonskih otrok le 26 starost 20 let, dočim jih od 100 zakonskih otrok doseže to starost 67! Tudi število splavov gre v stotisoče predvsem zato, ker so nezakonski otroci slabo zaščiteni.

* * *

Nakazal sem današnjo ureditev ženinega razmerja do moža in otrok pri nas in drugod. Ugotoviti moramo, da se z načrtom za novi o. d. z. položaj žene v teh dveh pogledih ne spremeni skoro nič. Nevzdržnost takega stališča prednačrta je z v referatu podanimi številkami in utemeljevanji dovoljno izpričana. To stališče prednačrta se zagovarja z dvema argumentoma: češ da odgovarja taka ureditev ženinega položaja pravni zavesti ljudstva in pa da more le gospodujoči položaj moža v družini zagotoviti obstoj družine, kot temeljne edinice družbe in države. Na drugi argument lahko takoj odgovorimo, da 150 letna veljava starega o. d. z. z gospodujočim položajem moža v družini prav nič ni zajezila razkroja družine in da gredo tudi pri nas ločitve kakor tudi razporeke zakonov v tisoče. Gospodujoči položaj moža v družini ne dopušča, da bi se družina osnovala na etično višjem načelu enakih obveznosti in enakih pravic obeh soprogov. Glede prvega argumenta, da bi drugačna ureditev ženinega položaja ne odgovarjala pravni zavesti ljudstva, moremo reči predvsem to, da je to prazna fraza, dokler se temu ljudstvu ne da prilika, da se o načrtu samo izreče. To se do danes še ni zgodilo. Že dosedanji odpor stotisočev delovnih žen: intelektualk, delavk in na-

² Članke o tem glej „Žen. svet“ 1936, št. 5 in 7/8.

meščenk ter gospodinj po celi državi proti temu načrtu jasno dokazuje, da je zahteva večine državljanov za sodobnejšo in naprednejšo ureditev, za uzakonitev popolne enakopravnosti žene z možem v novem občem državljskem zakoniku.

Dajmo otrokom več srca!

Lojzka Meglič

Ko me je uredništvo nekega lista prosilo za članek o vzgoji otroka, češ da spada to v področje mojega zanimanja, sem prošnjo naglo odklonila. Bliškoma so šinili skozi moje možgane naslovi knjig in člankov, ki so obravnavali to vprašanje. V debelih knjigah, drobnih brošuricah in člankih, ki so jih napisali bolj učeni ljudje kakor sem jaz, se je to vprašanje že tolikokrat obdelalo. Pisati o vzgoji otrok se je meni vedno zdelo zelo učeno. Kaj pa jaz razumem o pedagogiki, in še celo o moderni? Trdno sem sklenila, da se ne bom mešala med polcne vzgojitelje.

Na cesti pa sem tisti dan srečala zelo siromašno ženo srednjih let. Lice ji je bilo bolno in upadlo. Obleka je bila strgana in zelo umazana. Pred seboj je porivala majhen staromodni otroški voziček. V njem je ležalo približno leto staro dete, zavito v umazane cunje. Na upadlem in umazanem obrazku so se v curkih poznali sledovi solz. Mati sama je bila v drugem stanu. Ne bo dolgo, pa bo položila v voziček, poleg prvega otroka, še enega. Zabilelo me je srce ob misli na tega še nerojenega otroka. Ali mu bo kdaj dobro v življenju!

Še so bile moje misli pri nesrečnem, nerojenem otroku, ko sem zagledala mlado, zelo lepo napravljeno gospo. Za ročico je vodila triletnega dečka. Naglo je stopala in otrok je moral teči poleg nje. Kmalu tudi teči ni mogel več in je začel jokati. Brezsrčno ga je vlekla za seboj in mu obljubljala, kako bo tepen, ko prideta domov.

Vračajoč se skozi Zvezdo, začujem obupen jok nekega otroka. Ob drevesu je stala vsa sključena kakih deset let stara punčka. Na moja vprašanja, zakaj tako joče, mi od premočnega ihtenja ni mogla odgovoriti. Neki mož, ki je sedel na bližnji klopci, mi je povedal, da jo je malo prej njena mati pretepla in ji zagrozila, da jo ubije, če se ji bo še prikazala pred oči.

Zopet sem se spomnila na članek o vzgoji otroka. Kar na enkrat sem stala pred vprašanjem, kdo je prav za prav bolj potreben vzgoje: otrok ali starši?

Popoldne sem krenila na otroško igrišče. Nisem si bila še čisto na jasnem, koga iščem: otroka ali mater? Malo pred menoj je sedel v prah in pesek majhen deček. Na sebi je imel belo svileno oblekco. Z malimi ročicami je začel grebsti po pesku in delati hlebčke. Ustavila sem se in ga opazovala. Ko je napravil prvi hlebček, je radostno dvignil kuštravo glavico in pristrčno zaklical: Mamica, glej torte! — Od nekod je naglo prihitela njegova mati. Jezno je potegnila otroka iz peska, prišla njegove ročice in jih začela jezno otepavati. Otrok je bolešno kriknil.

In ta ženska — sem premišljevala, ko sem gledala za njo, ki po vsej zunanosti kaže, da mora biti dobro 'siturana', kar ji je brez dvoma dalo možnost do višje izobrazbe, ravna tako grdo s svojim otrokom.

Ali ni res, da so izobraženi ljudje boljši vzgojitelji in boljši starši kakor neizobraženi? — sem premišljevala in dvomila o pomenu izobrazbe. Potreba, da spišem članek, je mahoma postala moja lastna nujnost.

Potrebno je, da se najprvo ustavimo ob vprašanju, kaj je otrok v družini; da ne govorimo o tistih nesrečnih otrocih, ki svojih rodbin sploh nikdar poznali niso.

Najmanj 80% otrok, od tistih vsaj, ki jih poznam, in ki sem jih kdaj poznala, so svojim staršem samo potrebno zlo zakona. Od teh 80% jih odpade najmanj polovico na take, katerim so otroci celo nepotrebno zlo zakona. Čim več otrok je v

družini in čim slabše je gmotno stanje, za tem večje zlo smatrajo starši svoje otroke. Marsikdo se bo zgrozil ob tej ugotovitvi. Dobri in spoštovani starši se bodo uprli tej obdolžitvi, a resnica je vendarle.

Starši nimajo danes skoraj nič manjše oblasti nad svojimi otroki, kakor so jo imeli pri starih narodih, kjer so smeli odločevati o življenju in smrti svojih otrok.

Ta namišljena vzvišenost odraslih ljudi, ki jim daje pravo do absolutne oblasti nad otrokom in do njegove brezpogojne pokorščine, je veliko zlo in hudó ponižujoče tiranstvo. Nekateri starši izvajajo svojo avtoriteto nad otrokom prav tako kruto kakor nekoč osvobojen suženj nad svojimi služabniki.

Res je, da morajo starši skrbeti za svoje otroke, toda to jim ne po božjih, ne po človeških zakonih ne daje pravice, da bi smeli slabo in krivično postopati z njimi.

Dobe se pa danes tudi še ljudje, ki zahtevajo od svojega otroka poleg absolutne pokorščine še neko posebno hvaležnost za življenje, ki so mu ga dali. Ali je prišel otrok na svet po lastni želji ali volji? Zakaj pa naj bo otrok hvaležen? Življenje je nekaj takega, za kar ni človek nikomur dolžan zahvale. Najmanj pa dolguje zahvalo otrok staršem, od katerih je prejel samo zlo. Ni večjega zločina, kakor priklicati v življenje dušo in jo zaslužniti!

Sleherni izmed nas je imel priliko, videti ob veleseljmu in potem na Kongresnem trgu malo šibko deklico, ki je izvajala skupno s svojim očetom visoko na drugo smrtno nevarne akrobacije. Koliko je moral na skrivnem ta otrok prestati, preden se je vsega tega naučil? Kje so oblasti, kje društva za zaščito otrok in mladine, da dopuščajo tako trpinčenje?

Zanimivo bi bilo vedeti, koliko ljudi se je zgražalo nad takim nečloveškim početjem. Na svetu je zelo malo ljudi, ki bi čutili ljubezen tudi do drugih otrok kakor do svojih. Brezčutno gredo lahko mimo takih dogodkov in popolnoma je v skladu z njihovo vestjo, da je usoda nekaterih malih tako kruta. Sami si niti od daleč ne morejo predstavljati svojega otroka v takem položaju; druge otroke pa, posebno revne in zapuščene, smatrajo kot nekaj, kar je manj vredno kakor njihov otrok. Smatrajo ga za bitje, ki ne občuti lakote, ne bolezní, ne mraza in ne kričnega postopanja.

Največji greh, ki ga starši zagreše nad svojimi otroki, pa je nepravilno razdeljena ljubezen. Dosti je takih staršev, ki nimajo vseh svojih otrok enako radi. Lepe, zdrave in nadarjene otroke imajo rajši, kakor šibko razvite, bolehe ali morda celo pohabljene. Nikdar ne pomislijo, da ni otrokova krivda, če ni tak, kakor bi si ga sami želeli, in da je morda prav po njih podedoval svoje duševne ali telesne napake. Včasih čutijo starši do kakega svojega otroka brez posebnega vzroka neko posebno mržnjo. Te mržnje se prav kmalu navzamejo tudi drugi otroci v družini in ubogi otrok je vsem v napotje in zaničevanje. Ni čudno, če doraščajo taki otroci prezgodaj v samostojne ljudi s trmasto in vase zaprto naravo. In neredkokdaj se zgodi, da so prav ti otroci, ki niso nikdar ničesar dobrega prejeli od svojih roditeljev, njihova najmočnejša opora v poznih letih.

Nihče na svetu ne potrebuje toliko ljubezni kakor otrok. Čim ubožnejši je, tem več je potrebuje. Dobra in pametna ljubezen je neobhodno potrebna za razvoj otrokovega duhá in telesa. Kdor ne ljubi otrok, komur ni dano dobro in usmiljeno srce, ta naj se ne približa otrokom, ker bo v njihovih dušah napravil več škode kakor koristi.

Prav tako velike važnosti, kakor ljubezen je pri otroku razumevanje njegove mlade duše. Koliko sreče bi odrasli pridobili sebi in otrokom, če bi se le malo poglobili v otrokovo občutje! Od otroka zahtevamo take pameti, kakor jo imamo sami. Od njega, ki je star morda le nekaj let, zahtevamo, da pojmuje dobro in zlo tako kakor odrasli ljudje.

Starši, ki večno opominjajo otroka, da ne sme napraviti ne tega ne onega, in ki ga za vsako malenkost kaznujejo, vzgajajo svojega otroka prav samo radi samih sebe in ne radi njega. Nič se ne marajo potruditi, da bi proučili, ali je otrokovo dejanje res slabo in kaj ga je privedlo do njega.

Vsak vzgojitelj bi se moral zavedati, da je vsaka kazen, posebno pa telesna, za vzgojitelja samega slabo spričevalo. Dovolj slabo zanj, da mu je surovost bližja, kakor pa kako drugo, boljše in plemenitejše vzgojno sredstvo.

So tudi matere, ki se s svojimi otroki nikdar ljubezavno ne pogovarjajo. Samo zadirajo se nanje. Vsa neštetá vprašanja malega otroka ostanejo neodgovorjena. Iz govorjenja staršev in njihovih dobrih zgledov pa črpajo otroci hrano za razvoj svojega duhá. Zato se morajo starši približati svojim otrokom in stopiti v njihov svet. Odraslemu človeku je mogoče razumeti otroka, a otroku ne bo nikdar mogoče razumeti odraslega človeka.

V dokaz, kako krivične so včasih matere do svojih otrok, naj navedem dva primera, ki sta podobna vsem „zlím“ dejanjem malih otrok:

Deklica je potegnila raz mizo prt. Začela je zavijati vanj svojo punčko, kakor je videla svojo mater zavijati malega bratca. Ko je mati opazila, je zakričala nad otrokom in mu potegnila prt iz rok. Zamahnila je večkrat po otroku in odšla, ne da bi mu bila pojasnila, zakaj bi ne smel tega napraviti. Otrok je skríl obrazek v ročice in milo zajokal.

Mali deček se je stegnil na polico, da bi vzel od tam posodico, kamor bi dejal ročce, ki jih je bil natrgal zunaj in jih hotel postaviti pred hišni oltarček. Spodrsnilo mu je in je padel. Skodelica se je razbila in otrok je zadel z glavico ob rob mize. Iz noska se mu je pocedila kri. Na njegov krik je prihitela mati. Ko je zagledala razbito posodo, jo je pograbila jeza in začela je otroka pretepati. S surovimi kretnjami mu je očistila kri z obrazka in ga povrhu še potisnila v kot, kjer je moral za kazen klečati.

Kako je moralo biti pri duši temu otroku? Nekaj lepega in dobrega je hotel napraviti, pa mu je mati to dejanje spremenila v nekaj nerazumljivo grdega.

Vsaka mati bi se morala ustaviti pri otrokovih napakah in prestopkih, se zamisliti v mlado dušo in jo soditi z razumevajočim srcem, s pametno ljubeznijo in dobrohotnim čustvom. Telesne kazni, ki so tako ponižujoče za kaznovanega in za vzgojitelja, bi morale izginiti iz vseh domov in javnih vzgojevališč. Lepa in pristrčno izgovorjena beseda, s katero odkrijemo otroku vso slabo stran njegovega prestopka, mora izpodrinuti kruto in sramotno telesno kaznovanje.

Človek s plemenito dušo, pa naj bo po svoji izobrazbi še tako majhen, pomeni otroku več, kakor človek, ki ima morda akademsko izobrazbo, a nima srca. Otroci potrebujejo ljubezni in ne filozofije.

Književnost in umetnost

Smrt znane italijanske pisateljice. Pred kratkim je v Rimu umrla ena največjih sodobnih pisateljic, Grazia Deledda. Doma je bila iz Sardinije, ki jo v mnogih svojih povestih opisuje. Pisateljicati je začela zelo zgodaj, s 15 leti. Njena prva novela je bila objavljena v Rimu v časopisu „Fanfulla della Domenica“. Bila je samouk, ki skoraj ni videla šole. Njena glavna dela so: „Sardinske povesti“, „Starec z gora“, „Po ločitvi“, „Naš gospod“ i. dr. 1927. leta je dobila Nobelovo nagrado za književnost. Sardinski kmetje so jo dvakrat kandidirali in tudi izvolili za poslanko, kar pa po zakonu ni mogla postati. Umrla je v 65. letu starosti. Mnogo njenih del je izšlo v slovenskem prevodu.

Dr. France Stele: Umetnost Zapadne Evrope. — L. 1955. je izšla v „Kosmos-u“, zbirki poljudno znanstvenih in gospodarskih spisov, spominov, potopisov itd., omenjena knjiga, ki obsega oris glavnih razvojnih stopenj zapadnoevropske umet-

nosti. Ker je pa pisatelj mnenja, da je ta težko razumljiva brez poznavanja osnov, ki se je iz njih razvila, nam najprej očrta pogoje in bistvo ustvarjanja onih antičnih rodov, ki so nanjo odločilno vplivali. Vso obravnavano snov je torej razdelil na dva dela: V prvem obrazloži stari vek in predpogoje zapadno-evropske umetnosti, v drugem njene posamezne stilne dobe. V tekst je vpletel mnogoštevilne slike umetniških tvorb iz vseh časov.

Svetovni nazor vsake dobe se izraža v vsem njenem življenju — tudi v njenem umetnostnem stremljenju. Uvezan je torej v otipljive, vidne tvorbe človeškega duha, v likovne umetnosti, ki jim da idealistične in konstruktivne osnove. Iz njih ustvari svojemu izrazu najprimernejše oblike, ki jih razvija toliko časa, da jih izčrpa v vseh možnostih. Ko se hotenje dobe ob svojem propadu izživlja samo še v oblikovnem igračkanju, se v podzavestno delujočih strujah že ustvarjajo pogoji nadaljnjega razvoja. V kratkem pregledu nam torej pisatelj predvsem vedno obrazloži različne tokove, ki so ustvarjali slog posameznih dob in njih miselnost najjasneje in najlepše povedali.

Razvojni opis začenja z egipčanskim matematično jasnim, strogim slogom, ki je na verski misli osnoval svojo monumentalno umetnost. Z babilonsko-asirsko in naturalistično kretska jo smatra pisatelj za osnovo grški umetnosti, ki ji je pa misel humanistična: Človek je merilo vsega. Stopljenje vzhodne umetnosti z grško, ki je izraženo že v helenistični, je podlaga rimski kulturi, ki je vse stare pridobitve že kot take sprejela in jih samo še razvijala. Vez med antično in zapadno-evropsko kulturo je pa starokrščanska, ki s svojim spiritualizmom postavi temelj vsemu nadaljnjemu razvoju.

Po razumevanju teh osnovnih umetnostnih idej: antičnega humanizma in starokrščanskega spiritualizma, sledimo vsemu lepemu in dolgemu razvoju. V srednjem veku ustvarijo starokrščanske težnje, prekvašene s čutenjem barbarov, romansko arhitekturo, ki se v gotiki v kipečih zgradbah katedral sprostí vseh vezí. Renesansa uveljavi zopet antični princip ravnovesja med nošenimi in nosečimi deli. Študij narave in pronicanje v antično kulturo sta za dolgo dobo popolnoma preustrojila način umetniškega gledanja in občutka. Baroka, ki ima med Slovenci važno vlogo, doseže v umetniških tvorbah veliko iskrenost in globokost izraza. Že v njej opazimo nihanje med klasičnimi ideali in strujo, ki polaga težišče ustvarjanja v umetniško iznajdljivost in domišljijo. Ta dva toka s srečujeta in odbijata do dvajsetega stoletja, ko nastane razvojno nujno iskanje za ustvaritev svojstvenega, novega sloga.

Iz navedenega je razvidno, da pisatelj pod naslovom „Umetnost Evrope“ obravnava zelo široko zasnovano snov. V hotenju, da nam jo jasno obrazloži, sega v daljno antiko vzhodnih narodov, pri srednjeveški umetnosti govori tudi o naši prazgodovinski in bizantinski. Skrita njegova želja je, pomagati nam do lažjega razumevanja naših slovenskih umetnin. Ker pa je naša umetnost, kot vse druge, navezana, vplivana in je včasih naravnost zrasla iz umetnosti sosednjih narodov, nam kot osnovo vsega njenega razumevanja obrazloži umetnost naših bližnjih in daljnjih sosedov. Mnogokrat bi sicer poleg opisov tujih umetnin želeli izvedeti še kaj več o tem, kaj se je pri nas v posameznih dobah ustvarjalo, po kakšnih potih so ti različni vplivi k nam prihajali in kako so se izživljali. Sicer je res, da nas s kratkimi opombami pisatelj vedno opozori na naše domače struje, toda širši opis mu je bil težak zaradi zgoščenosti celotne tvarine.

Pri pripovedovanju zaide pisatelj včasih v nerazumljiv, prekompliciran slog, v splošnem pa teče nit pripovedovanja gladko, logično si slede posamezna dejstva in ustvarjajo jasne slike umetniških hotenj narodov in dob. Ne spušča se v podrobnosti, ampak nam, po njih zgodovinskem, stilnem in duhovnem bistvu označuje dobe prav do naše moderne.

G. S.

Obzornik

Kongres Mednarodne ženske zveze se vrši letos v Dubrovniku od 1. do vštveši 6. oktobra. Seje in konference ožjega odbora ter stalnih komisij, ki jih sestavljajo zastopnice včlanjenih ženskih zvez, pa bodo 26., 27., in 28. septembra ter po kongresu 7. in 8. oktobra. Slavnostna otvoritev bo 1. oktobra v dubrovniškem gledališču, vsa ostala zborovanja pa bodo v učiteljišču. Zaenkrat je dovoljena na železnica in parnikih polovična vožnja za udeleženke kongresa, prirrediteljice pa upajo doseči četrtnsko. Skrb za potovanje in prenočišča je prevzel „Putnik“, na katerega se je obrniti za pojasnila. Vstopnice za kongres se bodo prodajale pred otvoritvijo v dubrovniškem učiteljišču po 12 Din. Z njo lahko udeleženke prisostvujejo vsem zborovanjem in sejam in vsem javnim konferencam. Na dnevnem redu so tri javna zborovanja: „Žena v industriji“, „Stanovanjski problem in žena“ in „Delo žene na kmetih“. V četrtek popoldne je skupna seja Mirovnih komisij Mednarodne ženske zveze in Svetovne zveze za žensko volilno pravico. Zastopnice dravske sekcije JŽZ bodo imele na kongresu 4 delegatke, vendar se lahko udeleži kongresa večje število žen. Ako bo sprejet predlog sekcije Dravske banovine, ki ga je že odobrila vsa JŽZ, se bo ustanovila pri Mednarodni ženski zvezi dandanes zelo aktualna gospodinjstvo-gospodarska komisija. Občevalni jezik na kongresu bo francoski, nemški in angleški.

Društvo diplomiranih babic je imelo svoj redni občni zbor v nedeljo 21. junija v magistratni dvorani. Udeležila sta se ga tudi zastopnik banske uprave dr. Avramović in dr. Lunaček kot zastopnik primarija ženske bolnice dr. Zalkarja. Občni zbor je otvorila predsednica ga. Kvartičeva s poročilom o mednarodnem babiškem kongresu v Berlinu. Potem je prečitala predloge: ga. Rugar predlaga, naj se zahtevajo za vstop v babiško šolo 4 razredi srednje šole in 24 let starosti. Članice iz občine Videm-Dobropolje predlagajo, naj banovina prevzame babice na svoj proračun, naj se ustanovi babiški gremij z obveznim članstvom in naj se uredi starostno zavarovanje babic. Oba predloga sta bila soglasno sprejeta. Sledilo je poročilo tajnice ge. Štimčeve. Društvo ima 180 članic, društveno glasilo „Babiški vestnik“ pa ima 500 naročnic. Društvo je doseglo, da se babicam odslej ne bodo odmerjali davki po številu porodov, temveč po dejanskih dohodkih. Društvo vodi oster boj proti mazačkam, toda z majhnim uspehom, ker pri nas mazaštvo ni z zakonom prepovedano, in ker doživijo babice pri svojem upravičenem boju le malo podpore, včasih pa celo nasprotovanje, s strani podeželske inteligence. Po tajniškem poročilu je predsednica prečitala sklepe mednarodnega babiškega kongresa, iz katerih posnemamo: Babice v imenu milijonov mater in bodočih mater roté narode, naj ustavijo tekmovalno oboroževanje in naj denar porabijo rajši za boljše zaščito mater in otrok. Strahu pred vojno in splošni negotovosti je deloma pripisati tudi nazadovanje rojstev. Vlade naj skrbje za zaščito mater in otrok. Babice morajo dobiti primerno izobrazbo: zahtevata naj se dve leti porodniškega šolanja in eno leto pouka v negi dojenčka. Vlade naj skrbje za to, da se babicam zagotovi obstoj. Zaščititi je treba tudi nezakonsko mater. Z zakonom mora biti predpisano, da mora pri vsakem porodu pomagati izšolana babica. Sklenilo se je ustanoviti stalen odbor za mednarodno babiško zvezo, ki bo v trajnem stiku z babiškimi društvi posameznih dežel. — Nato je poročala še blagajničarka. Pri volitvah je bil soglasno izvoljen stari odbor s predsednico go. Kvartičevo.

Uspeli francoskih feministk. V sedanji francoski vladi so tri žene: Mme. Joliot-Curie, Mme. Brunschvig in Mme. Lacore. Pred kratkim je francoska zbornica z veliko večino glasov sprejela predlog, da se dovoli ženam enaka volilna pravica kakor moškim. Pri luridičnem tekmovanju „Konferenca odvetniških pripravnikov“, ki traja vsako leto od nov. do junija, je med 250 udeleženci zmagala 24 letna alzaška odvetnica Lucienne Scheid. Izvoljena je bila za generalno tajnico francoskega barreau-a (odvetniške zbornice).

Blago zadnjih novosti

v veliki izbiri za damske volnene, svilene in perilne obleke ter letne plašče, perilo in vse druge manufakturne potrebščine si nabavite v najboljših kakovostih in po zelo ugodnih cenah pri

R. MIKLAUC „PRI ŠKOFOU“

LJUBLJANA, LINGARJEVA UL. - PRED ŠKOFIJO

„Moj novorojenček“

sestavila L. Hočevar-Megličeva, je knjižica, ki obsega 32 strani. Besedilo je razdeljeno na deset poglavij in vsebuje 22 slik, ki ponazorjujejo besedilo, katero obravnava novodobno oblačenje in nego dojenčka sploh. Stane Din 12.—

Naroča se pri upravi „Ženskega Sveta“ Ljubljana, pošt. pred. 119. Naročilo brez plačila se ne vzame v obzir. Na vsaki pošti se dobi položnica, na katero napišete števil. našega tek. rač. 14004, kar Vam je ceneje, nego da nam pišete po položnico.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblek in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

**J. BLASNIKA NASL.
UNIVERZITETNA TISKARNA**

LITOGRAFIJA
ZALOŽNIŠTVO
VEL. PRATIKE
LJUBLJANA

KARTONAŽA
VREČICE ZA
SEMENA ITD.
BREG 10—12

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE IZVRŠUJE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJE

1. IX /

Kaj nam je pripravil
stric Tivar
za jesen in zimo?

Lepa sportne oblekce od din. 70 ~ 170~
Mornarske oblekce " 90 ~ 150~
Zimske sukričje " 190 ~ 260~
Sportne čepice " 10 ~ 20~

Za deklice:

Oblekce od din. 89 ~ 159~
Zimske plašče " " 160 ~ 340~

Hubertuse

garantirano nepremočljive
za dečke in deklice

od din. 160 ~ 220~

TIVAR
OBLEKE